

SEPTUAGESIMA AD 2025
Mt 20:1–16 (Jr 9:22–23; 1Kr 9:24–27)

- 1 Taevariik on majaisanda sarnane, kes läks varahommikul välja palkama töötajaid oma viinamäele.
- 2 Kui ta oli töölistega päeval palga kokku leppinud ühele teenarile, läkitas ta nad oma viinamäele.
- 3 Ja kui ta läks välja kolmandal tunnil, nägi ta turul teisi jõude seismas
- 4 ja ta ütles neilegi: «Minge ka teie viinamäele ja ma annan teile, mis iganes õiglane!»
- 5 Ja need läksid. Taas läks ta välja kuuendal ja üheksandal tunnil ning tegi nõndasamuti.
- 6 Aga kui ta üheteistkümnendal tunnil välja läks, leidis ta teisi seisvat ja ütles neilegi: «Mis te siin kogu päeva jõude seisate?»
- 7 Nad ütlesid talle: «Meid ei ole keegi palganud.» Ta ütles neile: «Minge ka teie viinamäele!»
- 8 Aga kui õhtu tuli, ütles viinamäe isand oma valitsejale: «Kutsu töölised ja anna neile palk viimasest kuni esimeseni!»
- 9 Ja üheteistkümnendal tunnil palgatud tulid ning said igaüks ühe teenari.
- 10 Kui siis esimesed tulid, oletasid nad, et nemad saavad rohkem, aga nemadki said igaüks ühe teenari.
- 11 Aga kui nad selle olid saanud, siis nad nurisesid majaisanda üle:
- 12 «Need viimased on töötanud ainult ühe tunni, ent sina oled teinud nad võrdseks meiega, kes me oleme kandnud päeva koormat ja lõõska!»
- 13 Isand aga vastas ühele nendest: «Sõber, ma ei tee sulle ülekohtu! Kas sa ei leppinud minuga kokku ühele teenarile?»
- 14 Võta oma palk ja mine oma teed, aga sellele viimasele tahan ma anda nagu sullegi!
- 15 Kas ma ei tohi enese omaga teha, mida tahan? Või on sinu silm kade, et mina olen hea?»
- 16 Nõnda saavad viimased esimesteks ja esimesed jäävad viimasteks. [Sest paljud on kutsutud, aga vähesed on valitud.]

Taeva kuningriik on ju sarnane inimesele, majaisandale, kes õige vara hommikul läks välja, et palgata töötajaid oma viinamäele. Olles aga töötajatega kokku leppinud teenari peale päevas, läkitas ta nad oma viinamäele. Ja minnes välja kolmanda tunni paiku, nägi ta teisi turul jõude seismas. Ja ta ütles neile: «Minge ka teie viinamäele, ja mis iganes on õige, ma annan teile!» Nemad aga läksid ära. Taas aga kuuenda ja üheksanda tunni paiku välja minnes tegi ta samamoodi. Aga üheteistkümnenda tunni paiku välja minnes leidis ta teisi seismas. Ja ta

ütleb neile: «Miks te olete siin kogu päeva jõude seisnud?» Nad ütlevad talle, et keegi pole meid palganud. Ta ütleb neile: «Minge ka teie viinamäele!» Aga õhtu saades ütleb viinamäe isand oma asjadevalitsejale: «Kutsu töötegijad ja maksa neile palk ära, viimastest alates kuni esimesteni!» Ja üheteistkümnenda tunni omad said tulles igauks teenari. Ja esimesed arvasid tulles kindlalt, et saavad rohkem, ja ka nemad said igauks teenari. Olles saanud, nad aga urisesid omaette majaisanda üle, üteldes: «Need viimased tegid üheainsa tunni ja sina oled nad teinud võrdseks meiega, päeva koormat ja lõõska kandnutega!» Tema aga, vastates ühele nendest, ütles: «Sõber, ma ei tee sulle ülekohtut – kas sa mitte ei leppinud minuga kokku teenarile? Võta oma ja mine! Sellele viimasele tahan ma aga anda nagu sullegi. Kas mul pole lubatud teha minu omaga, mida ma tahan? Või on sinu silm kuri, et mina olen hea?» Nõnda saavad viimased olema esimesed ja esimesed viimased. [Palju on ju kutsutuid, vähe aga välja valitud.]

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseinemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks¹:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganaille.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Taevariik – ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν – sõna βασιλεία tähistab nii kuningriiki kui ka kuninglikku võimu, meelevalda, valitsemisõigust. Sõna οὐρανός – «taevas» – on siin originaalis mitmuses, niisiis võiks sõnasõnalt tõlkida «taevaste kuningriik».

Majaisanda – ἀνθρώπων οἰκοδεσπότη – sõnasõnalt: «inimesele majaisandale/majaperemehele». Sõna οἰκοδεσπότης koosneb sõnadest οἶκος – «maja», «koda», «kodu», ka «suguvõsa» – ja δεσπότης – «isand», «valitseja», «peremees» –, mis pärineb sarnaselt sõnale δοῦλος – «ori» – verbist δέω – «siduma», «kinnitama», «[kellegagi] seotud olema», «[kellelegi] kuuluma» – ning tähendab «isand», «valitseja», «peremees».

Varahommikul – ἅμα πρωῖ – sõna πρωῖ tähistab väga varajast aega umbkaudu vahemikus kella kolmest kuni kella kuueni.

¹ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Töötægijaid – ἐργάτας – sõna ἐργάτης – «töötægija» – tuleneb sõnast ἔργον – «töö», «tegu».

Teenarile – ἐκ δηναρίου – teenar või denaar, kreeka keeles δηνάριον, ladina keeles *denarius*, oli umbes neli grammi kaalunud hõbemünt (või arvestuslik rahatühik), mis algselt, nagu nimigi viitab, vastas kümnele «tavalisele» mündile ehk pronks-assile.

Läkitas – ἀπέστειλεν – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).²

Turul – ἐν τῇ ἀγορᾷ – sõna ἀγορά tähendab «kogunemispaik», «kogunemine», ka «turuplats».

Jõude – ἀργούς – sõna ἀργός koosneb eitavast eesliitest α ja sõnast ἔργον – «töö», «tegu» – ja tähendab «jõude», «kasutu», «tühi[ne]», «tulutu», «väärtusetu», «mõttetu».

Õiglane – δίκαιον – sõna δίκαιος tähendab «õige», «seadusekuulekas», «vooruslik», «kombekas».

Ja need läksid – οἱ δὲ ἀπῆλθον – sõnasõnalt: «nemad aga läksid ära».

Tegi – ἐποίησεν – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».³

Leidis – εὑρεν – sõna εὕρισκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.⁴

Ütles – λέγει – «ütleb».⁵

Ütlesid – λέγουσιν – «ütlevad».

Ta ütles – λέγει – «ütleb».

Tuli – γενομένης – sõna γίνομαι tähendab «saama», «sündima».

² Siit tuleneb ka sõna ἀπόστολος – «apostel».

³ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

⁴ Meenutagem siinkohal Archimedese kuulsat vanniskäiku.

⁵ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

Ütles – λέγει – «ütleb».

Isand – ὁ κύριος – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Valitsejale – τῷ ἐπιτρόπῳ – sõna ἐπίτροπος tähendab «majavalitseja», «majapidaja», «asjadevalitseja», «ülevaataja», ka «töödejuhataja».

Anna – ἀπόδος – sõna ἀποδίδωμι tähendab «tagasi andma», «[võlga] tasuma», «ära/tagasi maksma», ka «hüvitama».

Oletasid – ἐνόμισαν – sõna νομίζω tuleneb sõnast νόμος – «seadus», «korraldus», «asjakorraldus» – ning selle tähenduseks on kas vastavalt seadusele või kombeks olevale toimimine või millegi sellele vastavaks (ja seetõttu enesestmõistetavaks) pidamine, millegi täie veendumusega oletamine, kindlalt arvamine.

Nurisesid – ἐγόγγυζον – sõna γογγύζω tähistab pahaselt omaette pomisemist, peaaegu kuuldamatut vastu vaidlemist, rahulolematut mühatamist või urisemist.

Kade – πονηρός – sõna πονηρός tähendab «kuri», «halb», «rikutud», «täis häda/ vaeva/viletsust».⁶

Sisuline analüüs

Matteuse evangeeliumi üheksateistkümnnes peatükk algab märkusega, et Jeesus «lahkus...Galileast ja tuli Juudamaa alale sinnapoole Jordanit» (Mt 19:1). Evangelist nimetab ka, et Jeesusele järgnesid rahvahulgad, keda Ta tervendas (Mt 19:2). Järgneb kahekõne variseridega, kes kiusavad Jeesust küsimusega abielulahutusest, millele vastates Jeesus ei toetu mitte Moosesele, vaid loomuseadusele: «Kas te ei ole lugenud, et loomise algul tegi Looja inimese meheks ja naiseks? Seepärast jätab mees oma isa ja ema ning hoiab oma naise poole ja need kaks saavad üheks. Nõnda ei ole nad enam kaks, vaid üks liha. Mis nüüd Jumal on ühte pannud, seda ärgu inimene lahutagu!» (Mt 19:4–6)

Pärast seda oli Jeesusel väike kokkupõrge omaenda jüngritega, kes sõitlesid neid, kes olid toonud Jeesuse juurde lapsukesi, et Ta neid õnnistaks. Jeesus kasutas seda oma jüngritele õppetunni andmiseks: «Laske lapsed olla ja ärge keelake neid minu juurde tulemast, sest selliste päralt on taevariik!» (Mt 19:14) Seejärel kohtus Jeesus noore mehega, kes otsis vastust küsimusele, mida head ta peaks tegema, et pärida igavene elu. Vastuseks tsiteeris Jeesus esmalt kümmet käsku ning ütles siis: «Kui sa tahad olla täiuslik, siis mine müü oma varandus ja anna vaestele, ja siis on sul aare taevas, ning tule, järgne mulle!» (Mt 19:21)

⁶ 1739. aasta Piiblis on kogu lause: «Ehk ons sinno meel pahha, et minna hea ollen?»

Pärast noormehe lahkumist jätkus vestlus enam-vähem samal teemal Jeesuse ja Peetruse vahel. Peetrus ütles Jeesusele: «Vaata, meie oleme jätnud kõik maha ja järgnenud Sulle. Mis siis meile saab?» (Mt 19:27) Jeesus andis julgustava vastuse, kinnitades, et igaüks, kes on Tema nime pärast siin maailmas midagi maha jätnud, «saab...tagasi sajakordselt ja pärib igavese elu» (Mt 19:29). Siiski lisab Jeesus hoiatavalt: «Aga paljud esimesed jäävad viimasteks ja viimased saavad esimesteks.» (Mt 19:30)

Matteuse evangeeliumi kahekümnes peatükk algab tähendamissõnaga viinamäe töötajast ja selle isandast, kes maksab nii esimestele kui viimastele terve päeva tasu. Tähendamissõna lõpeb sellesama hoiatava tõdemusega, mis talle eelneb: «Nõnda saavad viimased esimesteks ja esimesed jäävad viimasteks.» (Mt 20:16) Mõnes käsikirjas on lisatud: «Sest paljud on kutsutud, aga vähesed on valitud.»

Nii tõusetuvad koheselt küsimused, keda Jeesus silmas peab ning kellele Tema hoiatavad sõnad on suunatud. Tähendamissõnale järgnevas lõigus nimetab evangelist, et Jeesus oli minemas üles Jeruusalemma ning kuulutas oma jüngritele ette Teda seal ees ootavaid kannatusi, surma ja ülestõusmist, rõhutades eriliselt, et need, kes Ta surma mõistavad ja paganate kätte annavad, on ülempreestrid ja kirjatundjad (Mt 20:18). Paraku näitavad Jeesuse jüngrid koheselt, et nemadki pole veelt suurt midagi mõistnud: nad otsivad au ja esimesi kohti Jumala kuningriigis, taipamata, et see, kes tahab olla esimene, peab saama teiste sulaseks, «nii nagu Inimese Poeg ei ole tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida ja anda oma elu lunaks paljude eest» (Mt 20:28)

Matteuse evangeeliumi kahekümnes peatükk lõpeb jutustusega kahest pimedast, kes istusid tee ääres ning hüüdsid Jeesuse möödumisest kuulda saades: «Halasta meie peale, Issand, Taaveti Poeg!» (Mt 20:30) Pärast seda, kui Jeesus oli nad terveks teinud, läksid nad Temaga kaasa (Mt 20:34). Selle loo keskseks sõnumiks näib olevat see, et kuigi pimedad paluvad Jeesuselt, et Ta nende silmad lahti teeks (Mt 20:33), on just nemad tegelikult ainsad, kes tõeliselt näevad – erinevalt neid sõidelnud rahvahulgast ja võib-olla isegi Jeesuse jüngritest.

Üks võimalus viinamäe töötajate tähendamissõna tõlgendamiseks on näha selles juutide ja paganate vastandamist: juudid on need, kes kutsuti esimestena, paganad aga need, kes viimasel hetkel saavad (vastupidiselt juutide arvamusele) samuti võimaluse pääseda Jumala kuningriiki – ning kellele Jumal kingib oma armu täiuse samamoodi, nagu esimestele. Siinkohal on oluline rõhutada, et esimestena kutsutud ei jää tasust (s.t armust) ilma, vaid lihtsalt saavad selle kätte viimastena ning sama mõõdu järgi – ei vähem ega rohkem, omamata sageli enesestmõistetavaks peetavat esmakutsutu privileegi, aga pälvimata ka karistust nurisemise ja tõrkumise eest.

Siiski näib, et taoline tõlgendus, mis iseenesest ei ole sugugi vale⁷, oleks liiga kitsas – seda enam, et mitte kõik juudid ei jää jumalariigis viimasteks, vaid tuhanded neist jõudsid sinna enne, kui ristiti esimene pagan. Tõsi, mis puutub sellesse, et kõik saavad ühesuguse tasu, siis selles osas on kõik õige ka siis, kui näeme viinamäe töölistena juute ja paganaid – ainult sellisel juhul jääb vastuseta küsimus, kes olid need, kes kutsuti vahepealsel ajal. Nii näibki tõenäolisemana, et tähendamissõna viinamäe töötegijaist tuleb tõlgendada laiemalt, kas kiriku või lausa kogu inimkonna ulatuses.

Kahtlemata on igati õige võrrelda kirikut Issanda viinamäega – ning mitte ainult kiriku töötegijaid, vaid kõiki kristlasi nendega, kes on sellele viinamäele tööle läkitatud. Esimesi ja viimaseid ei peaks me sellisel juhul vaatlema mitte niivõrd tööle asumise aja, kui võrd nende [arvatava] lootustandvuse ja võib-olla ka nende positsiooni järgi – pidades viimase puhul mees Jeesuse manitsust, et kes tahab olla esimene, see peab olema teiste sulane (Mt 20:27).⁸

«Paljud on kutsutud, aga vähesed on valitud,» ütleb evangeelium (Mt 20:16). Võiksime ütelda isegi, et kõik on kutsutud, sest Jumal tahab, et «kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele» (1Tm 2:4). Nii on paraku tõsi, et mitte kõik, kes Issanda viinamäel alustavad, kes võtavad vastu taeva kuningriigi kutse, ei pea vastu ega jõua lõppeesmärgini. Seepärast võime Uuest Testamendist leida mitmeid manitsusi kindlaks jääda ja vastu pidada, näiteks: «Pangem maha kõik koormav ja patt, mis hõlpsasti takerdab meid, ja jookskem püsivusega meile määratud võidujooksu! Vaadake üles Jeesusele, usu alustajale ja täidesaatjale, kes häbist hoolimata kannatas risti Teemale seatud rõõmu asemel ja on nüüd istunud Jumala trooni paremale käele. Võtke siis eeskujuks Teda, kes on kannatanud niisugust patuste vaenu enese vastu, et te ei väsiks ega teie hing ei nõrkeks.» (Hb 12:1–3) Või: «Eks te tea, et kes võidu jooksevad, need jooksevad küll kõik, kuigi auhinna saab ainult üks? Jookske nõnda, et teie selle saate!» (1Kr 9:24)

Ehk leiame just siit lahenduse keelelisele probleemile, mis seostub kolmanda tunni paiku kutsutute reaktsiooniga kutsele: tekstis öeldakse sõnasõnalt, et nad «läksid ära», aga pole selge, kas see tähendab, et nad läksid [turult] ära viinamäele, või et nad läksid

⁷ See tõlgendus on väga lähedal apostel Pauluse arutelule Iisraeli kui väärõlipuu ja paganate kui väärõlipuusse poogitud metsõlipuu okste üle: «Ma küsin siis: Kas nad on komistanud, et nad kukuksid? Mitte sugugi! Vaid nende väärõlipuu tõttu on paganatele osaks saanud pääste. Nead on ära murtud uskmatuse pärast, sina püsid aga usu läbi. Evangeeliumi poolelt vaadates on nad küll Jumala vaenlased teie heaks, aga valiku poolelt vaadates on nad armastatud esiisade pärast. Jumal ei kahetse ju oma armuande ega kutsumist. Sest Jumal on kõik inimesed kinni pannud sõnakuulmatuse alla, et kõikide peale halastada. (Rm 11:11.20.28j.32)

⁸ Ilmselt just sellest põhimõttest lähtudes on Rooma piiskopid alates Gregorius Suurest kasutanud muude tiitlite kõrval enda kohta väljendit *servus servorum Dei* – «Jumala sulaste sulane». Väidetavalt tegi püha Gregorius Suur seda reaktsioonina Konstantinoopoli patriarhile Johannes IV-le oikumeenilise patriarhi tiitli omistamisele.

lihtsalt minema, s.t loobusid viinamäe isanda pakutud võimalusest tema viinamäel töötades oma päevapalk välja teenida. Vanemad eestikeelsed tõlked näivad eelistavad viimast, uusim aga esimest tõlgendust. Originaalteksti sõnasõnalt võttes paistab olevat õige nõustuda vanemate tõlgetega, seda enam, kui mõistame viinamäena kirikut: mitte kõik, keda kutsutakse, ei võta kutset vastu – kusjuures see ei pruugi käia mitte ainult kolmandal, vaid ka kuuendal ja üheksandal tunnil kutsutute kohta, sest «lai on värav ja avar on tee, mis viib hukatusse, ja palju on neid, kes astuvad sealt sisse» ning «kitsas on värav ja ahtake on tee, mis viib ellu, ja pisut on neid, kes selle leiavad» (Mt 7:13j).

Need, kes kutsutakse viimasel, üheteistkümnendal tunnil, võiksid kehastada kas n-ö lootusetuid patuseid või inimesi, kes on Jumala kutsele vastamist üha edasi lükanud, kuni neile pakutakse veel viimane võimalus – näiteks surivoodil. Või pole nad kunagi üldse nn viimsete asjade üle pead murdnudki, ühtäkki aga on miski nad nendega konfronteerinud. Kuna viinamäe isanda vestluses nendega nimetatakse, et neid «ei ole keegi palganud», on võimalik ka n-ö lootusetute patuste variant – lootusetud pole nad mitte kutsuja, vaid teiste kutsutute silmis, nagu õhkub ka esimesena tööle asunute põlglikust suhtumisest siis, kui on aeg võtta vastu tasu tehtud töö eest: «Need viimased on töötanud ainult ühe tunni, ent sina oled teinud nad võrdseks meiega...» (Mt 20:12)

On selge, et Jumala silmis ei ole mitte keegi lõplikult lootusetu. Nagu Jumal ei ole kellelegi midagi võlgu, nii ei ole Tal ka kellegi heaks millestki kahju: «Tema, kes oma Poegagi ei säästnud, vaid loovutas Tema meie kõikide eest, kuidas Ta ei peaks siis koos Pojaga meile kõike muud kinkima?» (Rm 8:32) Jumal ei «tasu» inimestele mitte vastavalt nende teenetele (olgu arvatavatele või tõelistele), vaid vastavalt oma armutahtele: «Kas ma ei tohi enese omaga teha, mida tahan?» (Mt 20:15)

Siin on oluline tähele panna, et tähtis pole mitte töötasu konkreetne suurus, näiteks teenar tolleaegse tavapärase päevapalgana, vaid tähtis on, et töötasu on õiglane, mis siinkohal tähendab, et see peab olema vastavuses inimeste vajadustega, veelgi enam aga Jumala suuremeelse heldusega.

Tähendamissõnas viinamäe töötajatest on õige mitmeid vastandusi, millest olulisemad on *esimesed* ja *viimased*, *õiglus* ja *ülekohus* ning *headus* ja *kurjus*. Viimane neist ei tule eestikeelses tõlkes hästi esile, küll aga on selgesti nähtav kreekaakeelses originaalis, mida võiks tõlkida: «Või on sinu silm kuri, et mina olen hea?» (Mt 20:15)⁹ Viinamäe isand on õiglane: ta lubas anda töötajatele õiglase palga ning ta ei tee mitte kellelegi neist ülekohut, sest ta toimib täpselt kokkuleppe kohaselt. Seejuures on oluline, et kokkulepe ei hõlma üksnes kutsumist ja tasu, vaid ka ülesannet ja selle täitmiseks tehtud tööd: ustav ei pea olema mitte ainult kutsuja, vaid ka kutsutu.

⁹ Teine võimalus algne vastandus esile tuua oleks tõlkida: «Või on sinu silm kade, et mina olen helde?»

Jumal on ustav ning annab igäühele õiglase tasu, mida ei määra mitte tasu saaja teenete rohkus ega tema tublidus ja nähtud vaev, vaid Jumala armutahe anda igäühele nii palju, kui ta vajab. Jeesuse jutustatud loo kontekstis: ka need, kes said töötada vaid ühe tunni, vajasid enda ja oma perekonna ülalpidamiseks mitte ainult murdosa päevapalgast, vaid terve päeva palka. Nii laseb Jumal päevast päeva «oma päikest tõusta kurjade ja heade üle ning vihma sadada õigete ja ülekohtuste peale» (Mt 5:45), ja nii tahab Ta aegade lõpul kinkida igavese elu pärja kõigile, kes on Tema kutse vastu võtnud, olgu või viimasel tunnil – peaasi, et nad siis ka ustavalt lõpuni vastu peavad.

Kuigi see näib tähendamissõna kontekstis justkui enesestmõistetavana, tasub siiski ära märkida, et tegemist on üheainsa päevaga: töötegitjad palgatakse tööle päevaks – võib-olla on siin peidus samasugune sõnum, nagu Jeesuse sõnades: «Me peame tegema selle tegusid, kes minu on saatnud, niikaua kui on päev. Tuleb öö, mil ükski ei saa midagi teha.» (Jh 9:4) Sarnaselt manitseb ja julgustab apostel Paulus: «Elagem kombekalt nagu päeva ajal!» (Rm 13:13), ja: «Teie kõik olete ju valguse lapsed ja päeva lapsed. Meie ei ole öö ega pimeduse lapsed.» (1Ts 5:5), ning viimaks: «Ta määrab jälle ühe päeva tänaseks päevaks, kui Ta nii pika aja pärast Taaveti kaudu ütles, nõnda nagu varem on öeldud: «Täna, kui te kuulete tema häält, ärge tehke oma südant kõvaks!»» (Hb 4:7)

Kuna Jumal tahab, et «kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele» (1Tm 2:4), siis on Tema kutse mõeldud kõigile inimestele. Selle kutse edastamine on oluliseks osaks meie tööst Issanda viinamäel. Peame olema ustavad¹⁰ ning paluma Jumalalt samasugust suuremeelsust nagu see, mille osalised teame olevat päev-päevalt ka iseendid, kui anname endale aru, millise võrratu armu ja kirkuse aarde on Jumal pannud peidule meisse, kes oleme kui vääritud saviastjad.

Kord saabub iga inimese jaoks õhtu, mil ta peab astuma Peremehe ette, et Temaga «arved klaariks» teha: «Aga kui õhtu tuli, ütles viinamäe isand oma valitsejale: «Kutsu töölised ja anna neile palk viimasest kuni esimeseni!»» (Mt 20:8) Seda, et tegemist on otsustava, viimselt saatust määrava hetkega, näitab originaaltekstis kasutatud ajalooline olevik («ütleb»). Aeg on käes ja nüüd langetatav otsus on lõplik, ilma edasi kaebamise võimaluseta. Inimesed võivad kas enda või teiste kohta tehtud otsuse üle nuriseda, palju tahavad, kasvõi otsuse langetaja peale vihaselt uriseda (vt vastavat keelelist märkust), ent Jumal teeb enda omaga, mida tahab.

Siin on üks vastandus, mis kahjuks ei tule viimases eestikeelses tõlkes kuigi hästi esile: «Võta oma palk... Kas ma ei tohi enese omaga teha, mida tahan?» (Mt 20:14j) Vanemad tõlked on täpsemad, näiteks 1739. aasta Piiblis ütleb viinamäe isand: «Wotta so omma... Ehk eks mul olle lubba minno ommaga tehha, mis minna tahhan?» Vastanditeks on siin *sinu oma* ja *minu oma*, kusjuures tegelikult on – Jumala poolt vaadates – ka «sinu oma»

¹⁰ «Nõnda siis peetagu meid Kristuse sulaseiks ja Jumala saladuste majapidajaiks. Ent majapidajailt nõutakse, et nad oleksid ustavad.» (1Kr 4:1j)

ikkagi «minu oma», kuna «mina olen hea» ja ka «sellele viimasele tahan ma anda nagu sullegi» (Mt 20:14j).

Lõpuks jäävad kõlama kaks hoiatust, millest eriti teist tuleb võtta äärmiselt tõsiselt: «Nõnda saavad viimased esimesteks ja esimesed jäävad viimasteks. Sest paljud on kutsutud, aga vähesed on valitud.» (Mt 20:16) Tähenamissõna viinamäe töötajatest ei anna põhjust arvata, nagu oleks Jumal määranud osa inimesi neid ära valimata jättes ilmtingimata hukka minema, vaid tegemist on hoiatava tõdemusega asjadest nii, nagu need on. Tõsiasi, et Jeesus selle tähenamissõna jutustas, näitab, et Ta pakub kõigile võimalust olla nii kutsutute kui valitute hulgas; võimalust olla nende hulgas, kes, olgu esimeste või viimastena, võivad kord Issanda heldusest võtta vastu neile töötatud päevatasu – tasu, milleks on igavene päev Jumala kuningriigis.

Jutluseks

Septuagesima pühapäevaga ehk kolmanda pühapäevaga enne paastuaega algab nn eelpaastuaeg, mis läänekiriku traditsioonilises liturgias väljendub peaauslikult selles, et sarnaselt paastuajaga asendub roheline liturgiline värv violetsega ning missal ei laulda/loeta enam Gloriat ega Alleluiat. EELK tava kohaselt leiavad need muutused aset alates Tuhkapäevast, nii et seda olulisem on – et Septuagesima-aeg ei jääks ainult kirjatäheks liturgiaratuurites – rõhutada selle liturgilise perioodi sisulist tähendust.

Septuagesima-aja mõtteks on kahtlemata valmistumine paastuajaks. Kuna viimane on vana traditsiooni kohaselt ristimiskandidaatide ettevalmistusaeg, mille kestel need, kes juba on ristitud, end oma kutsumist ja neile osaks saanud Jumala armu meenutades läbi katsuvad, on eelpaastuaja keskseteks teemadeks kutsumine, uues elus käimine ja hea vilja kandmine ning Jeesuse ustav järgimine Tema ristiteel. Sellest kõnelevad ka eelpaastuaja kolme pühapäeva vanakiriklikud evangeeliumid (Mt 20:1–16; Lk 8:4–15; Lk 18:31–43).

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi loetakse Septuagesima pühapäeva vanakiriklikku Evangeeliumi (Mt 20:1–16) – Jeesuse tähenamissõnaga nii Jumala armu ja heldust, mida Ta on valmis kinkima viimaselegi Tema juurde tulijale, kui ka Issanda kutsele järgnenute kohustust Tema viinamäel ustavalt töötada, teades, et see töögi ei ole mitte inimese teene Jumalale, vaid Jumala kingitus inimesele.

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 9:22–23) on Jumala manitsus, et inimesed ei kiitleks mitte omaenda tarkusest, vägevusest ega rikkusest, vaid üksnes sellest, et nad tohivad tunda Issandat, kes «teeb head, õigust ja õiglust maal». Epistlik (1Kr 9:24–27) on apostel Pauluse manitsus joosta meile määratud võidujooksu nii, et me ei osutuks väärituks, vaid saaksime kätte närtsimatu võidupärja.

Kuigi nii Epistlis kui Evangeeliumis on juttu tööst ja vaeva nägemisest, on selge, et tasu kuulub üksnes Jumalale ning Ta ei maksa seda mitte meie teenete järgi, vaid oma headust ja heldust mööda. See äratundmine peaks tegema meid alandlikuks ja tänulikuks ning panema meid suhtuma oma kaassulastesse (või kaasvõistlejatesse) samasuguse suuremeelsusega, nagu on see, millega Jumal suhtub meisse. Tähtis on, et oskaksime hinnata ja õigesti kasutada meile kingitud päeva, teades, et õhtu saabudes peame astuma Issanda kohtujärje ette, kus me ei saa rõhuda mitte oma tublidusele, vaid võime toetuda üksnes Jumala armule Jeesuses Kristuses.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Tänapäev juhatab meid paastueelsesesse aega, mille ülesandeks on aidata meil valmistuda Kristuse kannatuste, surma ja ülestõusmise pühitsemisele eelnevaks paastuajaks. Paastumine ei ole teene, mille abil võiksime pälvida Jumala armu – Jumala arm on Tema kingitus, mille Ta on teinud meile Jeesuses Kristuses, meie Õnnistegijas, kes on meid oma ristisurma läbi lunastanud. Paastumine on sarnaselt tegevale ligimesearmastusele ja palvele (vrd Mt 6) üks olulisematest abivahenditest, mille Jumal on meile kinkinud selleks, et võiksime Temasse juurdudes ja ning usus ja armus kasvades kanda igavese elu head vilja.
2. Nii on ka seesama kutse, millest Jeesus räägib tänases Evangeeliumis – kutse tööle Issanda viinamäele – eeskätt Jumala armuand, meile kingitud võimalus pärida taeva kuningriik. Jumal ei vaja meie tööd, küll aga vajame meie möödapääsmatult Jumala armu, mis ei seisne üksnes lunastuses, vaid kõiges, mis meile elus osaks saab ja mis me ise oleme. Jumal ei ole mitte ühtegi inimest oma päästetahtest välja jätnud – Ta kutsub kõiki, ka neid, keda meie peaksime lootusetuiks, ka siis, kui meie arvates on juba hilja. See kutse kehtib nii meile kui kõigile teistele, nii esimestele ja viimastele kui vahepealsetele, nii neile, kes pärast hoogsat algust on väsinud, kui ka neile, kes ka ise enam oma elul mingit mõtet ei näe.
3. Jumal on lõpmatult helde ja suuremeelne. Ta on palju suuremeelsem kui meie: paraku on meie silm tihtipeale kuri, isegi siis, kui näeme, kuidas Jumal jagab heldelt oma headusest nii meile kui teistele. Me kipume ennast teiste inimestega võrdlema, vahel ka neist paremaks pidama, unustades, et see, millega Jumal meile «tasub», ei kuulu mitte meile, vaid Temale, ning et see, kes on selle tasu «välja teeninud», ei ole mitte meie, vaid Jumal ise oma ainusündinud Pojas, kelle Ta on loovutanud meie päästmiseks. Jumal tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele – kahjuks on tõsi, et päris kõigile see viimselt osaks ei saa. Jeesuse enda sõnade põhjal võib arvata, et see ei saa osaks enamusele kutsututest. Sellegipoolest ei ole meil põhjust meelt heita, kuna praegu on veel päev ja võimalus Jumala kutsele järgneda on avatud – nii meile kui teistele inimestele, kellele selle kutse edastamiseks on Jumal läkitanud ka meid.